

AVRUPA ÜNİVERSİTELERİNDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

Şermin KÜLAHOĞLU*

ÖZET

Avrupa'da ekonomik kriz ve işsizlik ile Avrupa Birliğinin oluşumu gibi, son yarım yüzyıla damgasını vuran iki önemli olgu, üniversitelerini de etkilemiştir. Günümüz Avrupa üniversitelerinde öğrenci başarısızlığını azaltma çalışmalarının ve çok seçenekli programların arttırılması yönünde gözlenen yapısal değişiklikler, rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin önemini daha çok arttırmıştır.

Bu çalışmada, Avrupa Birliği Üniversitelerindeki rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin genel özellikleri açıklandıktan sonra, Fransa üniversitelerinde öğrencileri sunulan rehberlik ve danışmanlık hizmetleri tanıtılmıştır.

Anahtar Sözcükler: *Avrupa Üniversiteleri, Rehberlik ve Psikolojik danışmanlık hizmetleri.*

ABSTRACT

The economic crisis and unemployment in Europe and forming of European Union are two important facts which have left their marks on the last fifty years and have also influenced universities. The studies for reducing student failure and increasing multi-choice-programs in today's

---

* Prof. Dr.; Uludağ Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

European universities have increased the importance of guidance and counselling services.

In this study the general properties of guidance and counselling services in European universities have been explained and after that the guidance and counselling services which are presented to the students by an universitie European; France has been introduced.

Keywords: *European universities, guidance and counselling services.*

I. AVRUPA BİRLİĞİ ÜNİVERSİTELERİNDE REHBERLİK ve PSKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİ

1. Avrupa Birliği Üniversitelerinde Yapısal Eğilimler

Son 35 yıla bakıldığında, Avrupa Birliği ülkelerinde üniversitelerin önemli değişim geçirdiği gözlenmektedir. Genç nüfusun yalnızca % 5'ini kapsayan eskinin elit üniversiteleri, yerini kapılarını yetişkin nüfusa açmış ve bünyesinde % 25-30 oranında yetişkin öğrenci barındıran sisteme bırakmıştır. Yükseköğretim öğrencileri eskiye göre çok daha çeşitli çevrelerden gelmektedir. Etnik azınlıklar, engelliler, çalışanlar veya uzaktan eğitime kayıtlı olanlar gibi, farklı öğrenci grupları içermektedir. Yüksek öğretimin genişlemesiyle, eskinin sınırlı oranda elit mesleklere giren öğrencilerinin yerini, çok daha yaygın bir alanda, çok çeşitli mesleki kuruluşlara yönelen mezunlar almıştır (CE, 1996).

Bu farklılaşma, üniversitelerde yapısal değişikliklere de yol açmıştır. Birçok ülkede, üniversitelerin yanında büyüyen, yükseköğretim kurumlarına paralel yapılanmalar oluşmuştur. Örneğin; Fransa'da Teknoloji Üniversitesi, İngiltere, Finlandiya, Portekiz'de Poli-teknik okullar, Yunanistan'da Eğitim Teknolojileri Enstitüsü gibi. Üniversitelerde araştırmanın önde olmasından farklı olarak, bu kurumlar öğretime öncelik vermektedirler. Ders programları daha çok uygulamaya dönük ve iş dünyasıyla doğrudan bağlantılıdır. Birçoğu daha önce meslek eğitimi veren enstitülerin birleşiminden doğmuştur (CE, 1995).

İkinci yapısal değişim, bu genişlemenin, üniversitelerin verimlilik sorumluluğunu arttırmış olmasıyla ilgilidir. Öğrenci artışıyla, yüksek öğrenim harcamaları arasında uyumsuzluk artmıştır. Bunun sonucu olarak, birçok ülke, yüksek öğrenim programlarının sürelerini kısaltma, daha kısa programları uygulamaya koyma, yada programların-enstitülerin sayılarını azaltma girişimlerinde bulunmaktadır. Ayrıca, okula devam etmeyen öğren-

cilerin sayısını azaltma yönünde çabalar vardır. Özellikle üniversiteye girişte büyük engellerin bulunmadığı bazı ülkelerde, öğrencilerin devamsızlık oranı çok yüksektir (% 60). Bu da, yüksek öğrenimde başarısızlığı arttırmaktadır. Üniversiteye girişte seçiciliğin yükseltilmesi ve öğrencilere yardım çalışmaları yoluyla, devamsızlık ve başarısızlığın önlenmesine çalışılmaktadır (de Ketele, 1992; AIPU, 1992; Esbroeck: 1995).

Üçüncü bir değişim de, üniversitelerin daha esnek bir yapılanmaya yönelmeleri şeklinde ortaya çıkmıştır. Bazı ülkelerde öğrencilere daha esnek program seçenekleri sunmaya yönelik kredili sistem uygulanmaktadır. Kredili sistemin zayıf formları, program içinde belli aşamalara geçiş şeklinde düzenlemeler yaratmıştır. Belli durumlarda da, öğrenci çıkışa yönlendirilmektedir. Uygulamanın güçlü formlarında ise, öğrencilere, etkin olarak kendi programlarını oluşturma olanağı verilmektedir.

Ülkeler arası öğrenci değişiminin artması, bir diğer önemli konudur. Birçok Avrupalı öğrenci, kendi ülkelerinde başladıkları eğitimlerini başka bir Avrupa ülkesinde tamamlayabilmektedirler. Bu gelişme, Avrupa Birliği tarafından da desteklenmektedir. Birliğin amacı, her on öğrenciden birinin öğrenimini başka bir ülkede yapmasını sağlamak iken, bunun ancak % 6-7 oranında gerçekleştiği görülmektedir (Broonen, 1997)

2. Avrupa Birliği Üniversitelerinde Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Hizmetleri

Avrupa Üniversitelerinde farklı uygulamalar, bazı sistemlerin Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin gelişimi için, diğerlerinden daha uygun bir ortama sahip olması sonucunu yaratmıştır. Aralarında karşılaştırıldığında, İngiliz Üniversitelerinin, öğrencilerinin kişisel gelişimiyle daha çok ilgilendiği, Alman Üniversitelerinin araştırma alanına önem verdiği, Fransız sisteminde ise, meslek eğitiminin öne çıktığı gözlenmektedir (CE, 1995).

Tüm Avrupa ülkelerinin, Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin gelişimine verdikleri önem, son yıllarda giderek artmaktadır. Bu hizmetler, yükseköğretimin çeşitli aşamalarında farklı amaçlara yönelik olarak uygulanmaktadır.

- **Yüksek öğretime girişten önce** sunulan Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, Yüksek öğretime geçişte, öğrencilerin kendi ilgi ve yeteneklerine uygun program bulmalarına yardımcı olarak, başarı şanslarını arttırmaktadır.
- **Yüksek öğretimin başlangıcında** verilen Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, devamsızlık ve öğretimden ayrılma oranının düşürülmesi ve öğrencinin etkin öğrenmeye yönelmesinde etkili bir yol olarak görülmektedir.

- **Yüksek öğretim boyunca** verilen Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, öğrencilerin öğrenme sorunları veya kişisel sorunları yüzünden eğitimden kopmalarını önlemek, programların esnekliğinden yararlanmalarını sağlamak ve dikkatlerini iş bulma olanaklarını güçlendirecek öğrenme fırsatlarına yöneltmek açısından yardımcı olmaktadır.
- **Mezuniyet sırasında** verilen Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, öğrencilerin iş dünyasına etkin geçişlerini sağlamak ve yüksek öğretimin bir yatırım alanı olarak, ekonomik değerini artırma yönünde etkili olmaktadır.

Bu çeşitli yönlerden verilen Rehberlik ve Danışma Hizmetleri, önleyici ve geliştirici işleviyle, Yüksek öğretim sistemi içinde yeterli geliştirme ve eşitlik sağlama açısından önemli görülmektedir. Bireyin yeterlik ve bağımsızlığını geliştirme, böylelikle eşitliğe yardımcı rolü, devlet politikalarından destek bulmaktadır. Birçok Avrupa ülkesinde, Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin koşullarını geliştirmeye yönelik yasal düzenlemeler yapılmıştır. Bu öğrenci destek hizmetlerine yüksek devlet fonu sağlanmıştır (CE, 1995).

Bu gelişmelere karşın, Rehberlik ve Danışma Hizmetlerine ayrılan kaynakları kısıtlamaktan yana karşıt görüşler de söz konusudur. Bunlardan biri olan geleneksel görüş, Üniversitelerin görevinin araştırma ve öğretimle, yani bilgi vermeye sınırlı olduğunu savunmaktadır. Bu bakış, üniversite öğrencilerinin kendi öğrenimlerini ve yaşamlarını yönetebilen bağımsız yetişkinler olmalarını beklemekte, üniversite düzeyinde bu yardımlara gerek olmadığını savunmaktadır (Binetti, 1997).

Öte yandan, tüm Avrupa ülkelerinde kaynakların kullanımıyla ilgili artan bir rekabet, kamu harcamalarının, dolayısıyla, yüksek öğretime yönelik kaynakların azaltılması için bir baskı vardır. Bunun sonucunda, yüksek öğretime ayırdıkları bütçe, yüksek öğretim sistemindeki büyümenin çok gerisinde kalmaktadır. Bazı ülkeler, aradaki açığı kapatılabilmek için öğrencilerden ücret almaya başlamışlardır. Bu durumun üniversiteye yönelmeyi azaltacağından kaygı duyulmaktadır. Yüksek öğretim kurumları, azalan kaynaklar karşısında, en iyi kesintinin nereden yapılabileceğine ilişkin zor kararlar almak durumunda kalmaktadırlar. Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin yeri, bu gelişmeler çerçevesinde yeniden ele alınmaktadır. Bu incelemeler, Rehberlik ve Danışma Servislerinin rollerini netleştirme ve hizmet sonuçlarının gözlenebilir hale getirilmesi çabalarına yol açmaktadır. Bazı yeni servisler oluşturulmuş, varolan hizmetler geliştirilmiştir. Genel olarak, Avrupa ülkelerinde Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin önemi giderek daha fazla kavranmaktadır. Fakat, bir yandan da bu hizmetlerin

uygulanmasında daha ekonomik yollar bulunması konusunda artan baskılar vardır (Binetti, 1997).

3. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Servislerinin Yapısı

Avrupa Birliği üniversitelerindeki Rehberlik ve Danışma Servislerinin yapısını tanımlamak pek kolay değildir. Servisler değişik formlar almakta ve birbirinden ayıran sınırları her zaman pek net olmamaktadır. Servislerin çalışmaları öğretim, idari işler, sosyal yardım çalışmaları gibi öğrenci kişilik hizmetlerini kapsayabilmektedir. Bazı servisler ise, yüksek öğretim kurumuna özgü olabilmektedir. Üniversiteler büyük ölçüde özerkliğe sahip olduklarından, aralarında önemli farklar olabilmekte, aynı ülkenin kurumları arasında bile karşılaştırma yapabilmek ve ulusal sistem tanımlı yapmak zor olmaktadır.

Servislerin adları da yaptıkları çalışmaları açık olarak göstermemektedir. İngilizce’de “rehberlik” ve “danışma” iki çok farklı formlar olarak görülmekte, bazı ülkelerde ise, danışmayı da içine alan geniş kapsamda ele alınmaktadır. Rehberliği yöneltici, danışmayı ise yöneltici olmayan şeklinde ayırma yaklaşımı da söz konusudur. (CE, 1995)

Avrupa Birliği ülkelerinde rehberlik hizmetlerinin, geçiş dönemlerinde (bir eğitim programına giriş, üniversiteye giriş, iş yaşamına geçiş, hizmet içi gelişim) öğrencilerin seçim yapmalarına ve projelerini oluşturmalarına yardımcı olma işlevi önemlidir. Bu çerçevede yaptıkları etkinlikler aşağıdaki gruplar içinde tanımlanabilir:

- Eğitsel rehberlik: Eğitim alanlarının seçimi ve eğitim olanaklarından yararlanma konularında öğrencinin desteklenmesi,
- Mesleki rehberlik: Meslek seçimi, yerleştirme ve iş rollerine hazırlık desteği,
- Kişisel rehberlik: Kişisel ve sosyal sorunların çözümüne destek,

Servisler üç düzeyde yer almaktadır:

- Birinci düzey: Öğretim işlevinin bir bölümü,
- İkinci düzey: Öğretimle bağlantılı, fakat bir uzmanlık gerektiren,
- Üçüncü düzey: Formal öğretim işlevinden farklı, uzmanlar tarafından sunulan (CE, 1995).

Servislerin düzeyi, yerleşim konumlarıyla, ayrıca, bütçe kaynağı, idari yapı, hedef kitle özellikleriyle bağlantılıdır. Üçüncü düzey servisler yüksek öğretim kurumunun içinde yer alabilmekte ve böylece özellikle yeni kayıt olan öğrencilere yönelebilirler, veya kurum dışında yerleşerek öğrenci

adaylarından mezunlara kadar daha geniş bir kesime ulaşabilirler. Yeni kayıt olacak öğrencilerle sınırlı dış ve iç servis örnekleri de vardır. Kurum içindeki servislerin yönetimi ve mali desteği kurum tarafından karşılanmaktadır. Devlet ve gönüllü kuruluşlarca yönetilen üniversite dışı çalışmalar da vardır. Bazı durumlarda da, üniversite içinde yer alan servislerin bir kısmı veya tamamı, dış kurumlarca yönetilmektedir (CE, 1995).

4. Rehberlik ve Danışma Alanları

Toplumlarda ve yüksek öğretim kurumlarında meydana gelen değişimlere cevap verebilmek için, rehberlik servislerinde ihtiyaç duyulan yeni becerilerle ilgili uygulamalar gözden geçirildiğinde, iş ve kariyer yapılarında ortaya çıkan büyük değişimin etkisi görülmektedir. Günümüzde kariyer, meslekle ilgili hiyerarşik aşamalardan geçilmesi anlamından çok, bireyin öğrenme ve iş ortamında kendini yönlendirmesi anlamında gelişimini anlatmaktadır. Bu tanımlama, yüksek öğretimde Rehberlik ve Danışma çalışmalarına iki çalışma konusu katmıştır: Birincisi, gençleri, esnek ve değişken nitelikteki iş dünyasına hazırlama ihtiyacı, ikincisi ise; bu hazırlığın yaşam boyu öğrenme sürecinin bir parçası olması, yalnızca gençlere değil, herkesin ulaşımına açık olması ihtiyacı (CE, 1995)

Sonuçta, yüksek öğretimde sadece yapıların değil, müfredat programlarının da yeniden gözden geçirilmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Bilgi aktarımı artık yeterli olmamaktadır. Rehberlik ve Danışma Servisleri, bu değişimin ortasındadır. Yüksek öğretim kurumlarının ve öğrencilerin farklılaşan dünyaya uyum sağlamalarına yardımcı rol oynamaktadır. Fakat bu servislerin de kendi içlerinde yeni yaklaşım ve becerileri yaşama geçirmeleri gerekmektedir. Örneğin, mesleki rehberliğin, yeniden yapılanması, eğitsel ve kişisel rehberlikle bağlantılarının güçlendirilmesi ihtiyacı vardır (CE, 1995)

Rehberlik ve Danışma Servislerinin, aşağıda vurgulanan bazı yeni yaklaşım ve işlevleri yaşama geçirmeleri beklenmektedir:

4.1. Farklılıklara cevap verme

Öğrenci nüfusu birçok açıdan farklılaşmış durumdadır:

- Avrupa üniversitelerinin birçoğunda, öncesine göre daha çok yetişkin öğrenci bulunmaktadır.
- Alt sosyo-ekonomik düzeyden gelen öğrencilerin sayısı artmaktadır. Yüksek öğretim deneyimi olmayan ailelerden, etnik azınlıklardan öğrenciler gelmektedir.

- Üniversiteler, diğer Avrupa ülkelerinden ve dünyanın her bölgesinden gelen öğrencilerin karşılaşma ortamı haline gelmiştir.
- Yarı- zamanlı öğrenciler, çalışan öğrenciler ve uzaktan öğrenim gören öğrenciler gibi, öğrenme stilleri farklı öğrenciler yer almaktadır.
- Mastır programlarındaki öğrenci sayısı artmaktadır,
- Özel ihtiyacı olan öğrenciler, özellikle engellilerin sayısı da eskiye göre daha fazladır. (Broonen, 1997).

Yukarıdaki farklı hedef gruplarıyla ilgili olarak Rehberlik ve Danışma Servislerini meşgul eden sorular vardır: Bu öğrencilere yönelik uzman servisler kurulmalı mı, yoksa çalışmalar genel bir servis altından birleştirilmeli midir? Rehberlik servisi çalışanlarının hangi ek beceriler kazanmaları gerekmektedir? (Broonen, 1997).

Genelde, bu belli gruplar için özel koşullar oluşturulup oluşturulmayacağı, profesyonel tercihten çok, ülkenin yüksek öğretim politikası tarafından belirlenmektedir.

Yetişkin öğrencilere yönelik hizmetler, genel servisin bünyesinde birleştirilmiştir. Bu durum, diğer ülkelerin tersine, nüfusu gençleşen İsveç Üniversitelerinde söz konusudur. İsveç'te, akşam sınıflarına ayrılan bütçede kısıntıya gidilmesi ve mezunların iş bulmakta güçlük çekmeleri, yetişkin öğrenci sayısının azalmasına yol açmıştır (CCE, 1997 içinde; İsveç Raporu: 25-26). İrlanda gibi bazı ülkelerde, yetişkin öğrenciler için özel programlar geliştirilmiştir (CCE, 1997 içinde; İrlanda Raporu: 15 ve 57). Fransa, Belçika gibi bazı yüksek öğretim kurumları, özel destek üniteleri geliştirmişlerdir (CCE, 1997 içinde; Fransa Raporu: 21, Belçika raporu: 16). Birçok durumda, yetişkin öğrenciler genel servislere başvurmak durumunda kalmaktadır ve bu durumdan yakınmaktadır. En büyük sıkıntı, yaşı oldukça ileri öğrencilerin, mezuniyet sonrası kendi alanlarında iş bulamamaları konusundadır. Yetişkin öğrencilerin sorunları kemikleşmiş görünmektedir.

Yetişkin öğrencilerden oluşan bir diğer grup da, uzaktan öğrenim gören öğrencilerdir. Bu kesime yönelik hizmetler de az sayıda ve geneldir. Bununla birlikte, bazı ülkelerde, uzaktan öğrenmeyle ilgili çalışma merkezleri, video-konferans, uzaktan rehberlik yöntemleri kullanılmaya başlanmıştır (CCE, 1997 içinde; Almanya raporu: 26, İspanya raporu: 40).

Ekonomik yönden dezavantajlı öğrencilere, yüksek öğretime girişte öncelik tanınmaktadır ve birçok ülkede ek destek programlarından yararlanmaktadır (CCE, 1997).

Birçok Avrupa ülkesinde, yüksek öğretim çok kültürlü hale gelmiş bulunmaktadır. Fakat, Rehberlik ve Danışma Merkezleri bu tür öğrenciler

için nadir olarak özel destek sağlamaktadırlar. Azınlık öğrencileri için bazı özel servisler geliştirilmiştir (CCE, 1997 içinde Finlandiya Raporu: 65, Hollanda raporu: 14). Buna karşılık, böyle özel hizmetlerin sağlanmasının “damgalanma” ifade edebileceği kaygısı dile getirilmektedir (CCE, 1997 içinde Hollanda Raporu: 14-15). Genel olarak, kültürel konuların rehberlik ve danışmanlık programlarına katılması, akademisyenlere de yaygınlaştırılması, danışmanların kendi değer sistemlerini gözden geçirmeleri gereği, artan biçimde kabul edilmektedir (CCE, 1997).

Yabancı öğrencilerle çalışan psikolojik danışmanların, kültürel farklılıklar konusunda bilgili olmaları ve bu kültürel farklılıkları ele almak için özel beceriler kazanmış olmaları üzerinde durulmaktadır. Kültürel farklılıklara karşı yüksek bir duyarlılık, danışmanın, tutumuna yansıtılabileceği için, kendini iyi tanıması, kültürel arka planını değerlendirmiş olması gerekir.

Esneklik, burada anahtar kavramdır. Bununla birlikte, çok-kültürlülük üzerine çalışan psikolojik danışmanlar, kültürel farklılıkların özel sonuçları ve kabul sınırları konusunda dikkatli olmak zorundadır. Örneğin, sorulardan biri; kültürel farklılıklara saygı adına, cinsiyet ayrımcılığının kabul edilip edilmeyeceğidir (Broonen, 1997).

4.2. Avrupa boyutunda hizmet

Erasmus, Sokrates, Tempus gibi öğrenci değişim programları, Avrupa ülkeleri arasında önemli ölçüde öğrenci hareketliliğine neden olmaktadır. Avrupa Birliği mezunlarının diğer ülkelerde iş bulma istekleri artmıştır. Öğrenci değişim programları danışmanları (Eures) bu konuda özel bir rol üstlenmiş durumdadır. Rehberlik servisleri, Avrupa Birliği ülkelerinde iş olanaklarına yönelik bilgi kaynaklarını genişletme çabasıdadır. Almanya’da, İş Bulma Kurumları içinde yer alan 14 Kariyer Danışma Merkezinin başvuruları cevaplayan network bağlantısı vardır (CCE, 1997 içinde; Almanya Raporu: 38-39) Her biri geniş bilgi sağlamakta, diğer Avrupa ülkelerindeki benzer merkezlerle network bağlantısı kurmaktadır. Avrupa fonları, yeni rehberlik servislerinin ve sistemlerinin gelişmesi konusunda destek vermektedir (Roulen, 1997).

4.3. Yeni teknolojiler

Bazı ülkelerde internet ağı teknolojilerin kullanımı halen gelişmemiştir (CCE, 1997 içinde; Portekiz Raporu: 13). Diğerlerinde yavaş ilerlemekte ve henüz yaygın değildir. Fransa’da Performance, Choises ve Aloes gibi bilgisayarda mesleki rehberlik ve danışmanlık sistemleri çok kullanılmaktadır (CCE, 1997 içinde; Fransa Raporu: 25 ve 34). İngiltere’de bilgi aktarma ve bilgisayar destekli rehberlik sistemleri, öğrencilerin kendi

hareket planlarını hazırlamalarına yardımcı olmaktadır (CCE, 1997 içinde; UK Raporu: 42). Bazı ülkeler, en yaygın mesleki rehberlik sistemi olan Prospect programını kullanım için uyarlamış bulunmaktadır. Yüksek öğretimde kullanılmak üzere yerli software tasarımı geliştirme çalışmaları vardır. Avrupa'daki iş olanaklarıyla ilgili programlar geliştirilmiştir. Bilgisayar üzerinden test uygulama yöntemleri kullanılmaktadır (CCE, 1997).

İnternet kullanımı, iş verenlerin iş sunumlarını yayınlama veya öğrencilere özgeçmişlerini gönderme yolu açma, on-line yazışma konularında çok kullanılmaktadır. Rehberlik ve Danışma alanlarında, özellikle eğitsel ve mesleki rehberlik konularında ve uzaktan eğitim gören öğrencilere yönelik, elektronik posta ve video-konferans kullanımı yaygınlaşmaktadır. İngiltere'de bir grup danışman, kişisel danışmayı daha yeni ve daha yaygın yollarla gerçekleştirmeyi uygulama ve etik yönleriyle araştırmaktadır (CCE, 1997 içinde; UK Raporu: 27-28).

Engelli öğrenciler (özellikle görme ve işitme engelliler) için yeni teknolojiler geniş ölçüde kullanılmaktadır (Esbroeck, 1995).

Gelecekte rehberlik servislerinin rolü, öğrencilere bilgi sunmaktan çok, bilgiyi seçme ve gelişimlerine yardım etmeye yönelik olacaktır. Öğrencilerin bilgiyi kullanma şekilleri, pasif değil, aktif hale gelecektir (Broonen, 1997).

4.4. Holistik yaklaşım

Bu modele göre, yükseköğretimde öğrencilere verilen rehberlik hizmetleri üç düzeyde yapılandırılır.

Birinci düzey çalışmalar, üniversite adayı lise öğrencilerinin veya yeni kayıt olanların, kendini değerlendirme ve kariyer planlama olanakları geliştirmesine yardımcı olmaya yöneliktir. Güncel bilgilerin aktarılması ve performans belirleme ve destek eylemleri öne çıkar. Bu birinci düzey hizmet, genel hizmet elemanları ve akademik danışmanlar tarafından üstlenilmiştir (De Ketele, 1995).

Lise son sınıf öğrencileri için yöneltme atölyesi ve öğrencilerle bu geçiş aşamasını tartışma biçiminde yüksek öğretimde görevli psikolojik danışman tarafından yapılan çalışma, ikinci düzeye bir örnek oluşturur. İkinci düzey uzmanları, öğrencilerin özgün yardım ihtiyaçlarına dönük çalışırlar. Bu grup içinde bazıları, yüksek düzeyde uzmanlık geliştirebilir ve gerektiğinde, üçüncü düzeye geçiş çizgisinde de iş görebilirler. Bu düzeyde uzmanın rolü, bir terapist rolü niteliğindedir (De Ketele, 1995).

Birçok Avrupa ülkesinde, bu farklı eksenler geliştirilmeye çalışılmaktadır. Bununla birlikte, psikolojik danışmanın formasyonu, uzmanlık

derecesi, çalışmalarının düzeyi, kurumsal yapılar farklıdır, karşılaştırmak zordur (De Ketele, 1995).

Danışma ve terapi arasında ince bir çizgi vardır. Psikanalitik nitelikte girişimler uzmanlık derecesi açısından, üçüncü düzeyde hizmetler olarak görülürken, Naples Üniversitesinde, birinci düzeyde ele alınmaktadır. Bu kurumda, eğitsel, kişisel ve mesleki konularda hafif bireysel sorunlara, psiko-dinamik referanslara dayalı kısa girişimlerle yaklaşılmaktadır (De Ketele, 1995).

Avusturya ve Almanya gibi bazı ülkelerde birinci düzey servisler yok denecek kadar azdır. Akademisyenler, rehberliği kendi görevlerinin bir parçası olarak yerine getirmeye çalışmaktadırlar. Genel olarak, rehberlik ve danışma, ikinci ve üçüncü düzey faaliyet olarak nitelenmektedir (De Ketele, 1995).

Bazı sistemlerde, özellikle üniversitelerin dışında mesleki eğitim veren yüksek öğretimde, (Almanya'da Fachhochschulen, ve Hollanda'da Hogeschulen) birinci düzey servisler çok gelişmiş, fakat ikinci ve üçüncü düzey servisler daha zayıftır (CCE, 1997 içinde; Almanya Raporu: 48-49, Hollanda Raporu: 16). Burada öğrenciler rehberlik yardımlarına daha kolay ulaşabilirler, hatta bu hizmetler ders programlarının içine girmiş durumdadır. Fakat, öğrenci daha uzman bir kişiye ihtiyaç duyduğunda, bu desteği bulması zordur (CCE, 1997).

Holistik sistemde birinci düzey servisler, öğrencilere bütünsel yardıma yönelik çalışmaktadırlar. Uzmanlaşma bunun arkasından gelir. Bazı yüksek öğretim kurumlarında, üçüncü düzeyde uzman servisler, merkezi öğrenci servisleriyle birleştirilmiştir. Bir diğer eğilim ise, üçüncü düzey servislerin sınırlarını genişletme yönündedir. Almanya'da merkezi rehberlik ve danışma servisleri, eğitsel ve mesleki rehberliği de kapsayacak ve böylelikle bir elde toplayacak biçimde genişletilmiştir (CCE, 1997 içinde; Almanya raporu: 34).

Servisler arası bağlantı, aşağıdaki yapılar sayesinde sağlanmaktadır:

- **İletişim:** Servisler arası öğrenci sevki ve birbirlerinin çalışmalarından haberdar olma,
- **İşbirliği:** Servislerin ortak konularda birlikte çalışmaları ve gerektiğinde, kendi uzmanlık sınırları içinde kalarak, birbirlerinin düzeylerine yaklaşmak için çalışma modellerini değiştirmeleri,
- **Çapraz verimlilik:** Servislerin becerilerini paylaşma ve değişimi,
- **Bütünleşme:** Çapraz birleşme sürecinin geliştiği noktada, farklı servisler arasındaki sınırların karşılıklı olarak kaybolması anlamına gelir.

Üç düzey servisler arası bağlantı örnekleri bazı ülkelerin çalışmalarında gözlenmektedir. Bunlardan bazıları formal, sıklıkla bütçe bağlantılıdır. Bununla birlikte, birçok ülkede servisler arası bağların zayıf olduğu kaygısı vardır (CCE, 1997).

Holistik model, rehberliğe bir bütün olarak bakma ihtiyacını karşılamaktadır. Servislerin işi farklı düzeylerde paylaşarak birlikte çalışmalarına yöneliktir. Rehberliğin gelişimsel yaklaşımla, öğrencilerin kendilerini yetiştirmelerine yardım için bir araya gelmeleri, bununla birlikte belli durumlarda kullanmak üzere uzmanlıklarını elde tutmaları anlamındadır. İş dünyasında ve diğer alanlarda değişimler, rehberlik ve danışmanlık çalışanlarını, rehberliğin üç alanıyla da ilgili artan sorularla karşı karşıya bırakmaktadır (CCE, 1997).

II. AVRUPA BİRLİĞİ ÜNİVERSİTELERİNDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK UYGULAMALARI

A. Öğrencilerin Özellikleri ve Sorunları Açısından Profil

Çalışmanın bu bölümünde, Avrupa Birliği üniversitelerinde öğrencilerin üniversite ortamının gereklerine uyum sağlamaları ve uygun bir yaşam ve eğitim projesi geliştirmeleri için, rehberlik hizmetlerinin daha iyi yapılandırılması yönünde, son on yıl boyunca yapılan araştırma sonuçları tanıtılmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmalar, rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerinin sunulacağı öğrenci profiline ilişkin aşağıdaki üç sonucu ortaya çıkarmaktadır:

- 1) Öğrencilerin pek çoğu lise ve üniversite arasında bir “kopukluk” yaşamaktadırlar,
- 2) Bu ortam kopukluğunu yaşayan üç öğrenci tipi ayırt edilmektedir: Bir uçta, üniversite yaşamına kolayca uyum sağlayabilmiş olanlar, diğer uçta ise, yanlış alana yönelmiş olmanın başarısızlığını yaşayanlar ve ikisinin arasında, “risk grubu” olarak adlandırılan, yani başarı-başarısızlık terazisinde sallanan öğrenciler yer almaktadır.
- 3) Her üç gruptan öğrenciler de rehberlik hizmetine ihtiyaç duymaktadırlar. Üniversite yaşamına kolayca uyum sağlayabilmiş başarılı öğrenciler, bu güvenlerini korumak ve sürdürmek için desteğe ihtiyaçlar duymaktadırlar. Kötü yönlendirilmiş olanların da, kendi başlarına bırakılmaları sözkonusu olamaz, bir an önce yeniden yönlendirilmeleri için bireysel ve kurumsal desteğe

ihtiyaçları vardır. “Risk grubu”ndakilerle ise, ilk yıldan başlanarak özel olarak ilgilenilmesi gerekmektedir (Denef, 1992).

“Ortam kopukluğu” kavramı ile, öncekinden büyük ölçüde farklı bir ortama geçiş sırasında yaşanan durum anlatılmaktadır (Denef, 1992; De Ketele,1995). Ortaöğretimden çıkış, öğrencinin yaşamında fiziki, sosyal, duygusal, akademik açılardan değişimlere yol açar. Üniversitede kendini, hakkında pek az şey bildiği, sahip olduğu stratejilerin etkisiz kaldığını gördüğü karmaşık bir çevre içinde bulur.

Araştırmalar, ortam kopukluğunun aşağıdaki nedenlerle ilgili olduğunu ortaya koymaktadır:

- Lise öğrencilerinin zaman kullanımı, sistemin ve öğretmenlerin yakın takibi altındadır. Birçoğunun ezberleyerek, bazılarının da doğal yetenekleri sayesinde kolayca baş edebildikleri, sınırlı bir zaman ve mekan içinde yer alan bir grup dersle ilgili kısa erimli düzenlemeler, öğretmenlerle dar kapsamlı etkileşim, sık geri bildirimler ve velilerin yakından izlemeleri altında yerine getirilen zorunluluklar... söz konusudur.

Üniversite öğrencilerinin zaman kullanımını ise, onlara sunulmuş olan çok geniş bir bağımsızlık niteler. Derslere devam zorunluluğunun çok sıkı olmaması, sınav yoklamalarının çok aralıklı oluşu, yılın görece önemli bir bölümünde “gönlüncce yaşama” olanağı, üniversite ortamının sunduğu kültürel, ilişkisel, serbest zaman düzeyinde çok sayıda uğraşın meşguliyeti, çift halinde yaşama olanağı... gibi pek çok açıdan farklılık vardır.

- Üniversite öğrencilerinin zaman kullanımı (ders izleme, ödev yapma, serbest zaman, uyku, diğer etkinlikler) haftanın günlerine ve yılın dönemlerine göre çok değişmektedir. Öğrencilerin, bireysel çalışma miktarı, okudukları öğrenim alanına göre değişmektedir. Örneğin; bir sosyal bilimler öğrencisi dönem içinde çalışmaya, hafta içi günlerde 1,5 saat, hafta sonunda 3 saat ayırmakta, bu süreler bir tıp fakültesi öğrencisi için günde 3, hafta sonu ise 4 saate çıkmaktadır. Öğrenim düzeyi ve sosyal statüsünün, öğrencinin çalışma süresini belirlediği söylenebilir.
- Üniversitede, çalışmaya ayrılan zamanla, akademik başarı arasındaki ilişki, anlamlı görünmemektedir. Bu, yalnızca sosyal bilimler öğrencileri için geçerli gibidir. Zira bu öğrencilerin, alanlarının “kolay görünürlüğü”ne kendilerini kaptırıp çalışmadıkları ve başarısızlığa uğradıkları gözlenmektedir. Buna karşın, zamanın “kaliteli” kullanımı ile, akademik başarı arasında, her durumda, belirli bir ilişki ortaya çıkmaktadır (De Ketele, 1995).

Öğrencilerin zaman kullanımı ve çalışma yöntemlerindeki farklılıklar, üniversiteye geçişte “ortam kopukluğu” sorununu somut ve net biçimde açıklamakla birlikte, başka etkenler de rol oynamaktadır. Bunlar arasında, “üniversite düzeyinde eğitim için olgunluk” olarak tanımlanabilecek, öğrencinin üniversite ortamının ve üniversite eğitiminin gereklerini yerine getirmeye hazırlık derecesi önemlidir.

Bu konuda aşağıdaki durumlar gözlemlenmiştir:

- Öğrencinin lise döneminde gördüğü derslerin sayısıyla, üniversitenin ilk yılında gösterdiği başarı arasında pozitif bir ilişki yoktur. (De Ketele 1983; Lebrun & Lega, 1992; De Ketele, 1995). Buna karşın, birinci yılın başarısı, “temel bilişsel kapasiteler” olarak adlandırılacak, ayırt edebilmek, kavramlaştırmak, dönüştürebilmek, özetlemek, not almak gibi bilişsel becerilere bağlı görünmektedir. Öğrencinin yöneldiği öğrenim alanı hangisi olursa olsun, bu temel bilişsel kapasitelerin mutlaka kazanılmış olması gerekmektedir. Yine de, öğrenim alanları arasında belli farklılıklar sözkonusudur. Epistemolojik temele dayalı doğrusal bilim alanları (matematik, fizik, kimya) daha belirli ve özgün önkazanımlar gerektirirken, sosyal bilimler, daha genel nitelikli önkazanımları temel almaktadır.
- İlk yılı başaran öğrenciler, üniversite ortamının ve üniversite eğitiminin gereklerine, özellikle okutulan derslerin soyutluk düzeyine en çabuk ve en etkili biçimde uyum sağlamış olanlardır (De Ketele, Draime, Voglaire, 1983; De Ketele 1995). Bu başarılı öğrenciler, “eğitsel bağlanma” (academic engagement) denilen, “yapısal”, yani kazanılmış çalışma alışkanlığı yanısıra, “olgusal” yani, eğitsel kural ve normlara uygun davranmak, konunun içeriğini anlamaya çalışmak, öğrenme amaçlarına duyarlı olmak, dersin gereklerinin ötesine gidebilmek, yaşlıları ve üst sınıftakilerle zenginleştirici ilişkiler kurabilmek, derse yoğunlaşabilmede kararlılık, dikkatini toplayabildiğini kanıtlamak... özelliklerine de sahiptirler.

Ortam kopukluğunun etkileri, birinci yılın sonunda üç tip öğrenci ortaya çıkarmaktadır: Öğrencilerin % 25’i, ilk yılı başarma şansına hiç sahip olmayanlardır. Diğer % 25 ise ilk yıl sınıfı geçme konusunda tümüyle şanslı görünenlerdir. Öğrencilerin % 50’sini ise, başarı/başarısızlık sınırının her iki yanına da kayabilecek “kritik durumda” olanlar oluşturur. Bu öğrenciler, üniversite sisteminde geri kalma riski altındadırlar. İçlerinden bazıları, üniversite yaşantısında mutlu görünüyorsa da, bu çok uzun sürmeyebilir. Diğer bazıları için ise, durum aniden kötüleşebilir. Bu durum ortaya çıkmadan önce, yeniden yönlendirmeleri konusunda yardımcı olunabilir. Bu

öğrencilerin bazıları için yeni yönelim olanakları ve bu konuda yapılacaklar üzerine bilgilendirme çalışması, diğerleri içinse, farklı bir alana yönelmelerini sağlayacak bir çalışma gerekebilir.

Rehberlik yardımı hizmetlerine, en az ihtiyacı olan öğrencilerin başlangıçta kararlılıkla katıldıkları gözlenmiştir. Risk grubu öğrenciler de, destek çalışmalarından en çok yararlanan grubu oluşturmaktadırlar. Yardıma en çok ihtiyacı olan öğrenciler ise, bu durumlarını görmezden gelmeye eğilimli bir tutum sergilemektedirler. Dışsal bir olayın (örneğin; şans) onları bu durumdan kurtaracağına inanıyor gibidirler. Bu durum, her üç tip öğrenci grubuna yönelik çeşitlendirilmiş rehberlik ve yardım hizmetlerinin gerekli olduğunu göstermektedir (Denef, 1992).

B. Öğrenci sorunlarına yönelik yardım stratejileri

Öğrencilere rehberlik ve danışmanlık yardımı sürecinde farklı stratejiler oluşturma konusunda şu sorular gündeme gelmektedir.

- Yanlış bir yönlendirmenin, lise düzeyinde iken öngörülebilmesi için neler yapılabilir?
- Üniversite yaşamına hazırlık kursları, bu tip öğrencilerin yönelimlerini yeniden gözden geçirmelerini sağlayabilir mi?
- Üniversite eğitiminin başlangıcındaki değerlendirme sonuçlarına göre, öğrenci yeniden yönlenmeye teşvik edilmeli midir?
- Üniversite eğitimlerinin başlangıcında başarısızlık gösteren öğrencilerin, bu durumlarına bilinçli bir şekilde yaklaşmaları, yönlerini yeniden belirlemeleri nasıl sağlanabilir? (Denef, 1992).

Lise ile üniversite ortamları arasındaki kopukluğun büyüklüğü karşısında, parlak öğrencilerin bile, başarıma kapasitelerine her zaman güven duyamamaktadırlar. Bu öğrenciler de uygun çalışma alışkanlıkları ve zaman yönetimi becerisine ne derece sahip olduklarını sorgulamaktadırlar. Üniversitenin sunduğu yardım hizmetlerine en çok bu öğrencilerin ilgi göstermeleri de tesadüf değildir. Başarma isteğiyle gerçekleştirmeye çalıştıkları eğitim projelerini, almış oldukları yaşam biçimiyle sürdürüp sürdüremeyeceklerini veya onu nasıl bir çizgiye oturtmaları gerektiğini bilmek istemektedirler. Öte yandan, bu öğrencilerin hepsinin yönelimlerini çok iyi belirlediklerini söylemek mümkün görünmemektedir. Zira, sosyal prestiji yüksek meslek programlarına kayıt yaptırmış olan bazıların, kendi yaşam projelerine pek uymayan bu alanlara, birtakım sosyal etkenler altında yönelmiş oldukları bilinmektedir (Denef, 1992).

Üniversitede rehberlik hizmetlerinin öncelikli grubu, öğrencilerin %50'sini oluşturan ve terazinin başarı/ başarısızlık kefelerinden birinde ağır basmaları, her an mümkün olan “risk grubu” öğrencileridir. Bu öğrencilerin başarısızlık riski, yanlış yönelmiş olmaları dışında, pek çok başka etkene de bağlıdır. Hatalı değerlendirmeleri, üniversitenin gereklerini algılamada yanlışlıkları, liseden getirdikleri ve üniversiteye uymayan alışkanlıklarını sürdürmeleri, derslerin sayısı ve soyutluk düzeyine çabuk ve yeterli uyum sağlama güçlüğü, üniversitenin tanıdığı otonomiye kullanmada beceriksizlik, ön donanımda zamanında ortaya çıkarılmamış zayıflıkları gibi özelliklerin de rolü vardır.

Risk grubu öğrencilerin rehberlik ihtiyaçlarına cevap vermek için, denenmiş ve yararı gözlenmiş aşağıdaki bazı öneriler getirilmektedir (Denef, 1992):

- Farklı eğitim programlarının gerektirdikleri konusunda bilgilendirme hizmetleri,
- Eğitim alanları konusunda rehberlik ve danışmanlık hizmeti. Alan seçimleri ve o alandaki gidişleri konusunda sıkıntıları olan öğrencilerin, anonim bir kimlikle uzmanlara başvurarak, seçimleri üzerine bir tanılama istemeleri mümkün olmalıdır.
- Öğrencilerin üniversite ortamına kendilerini en çabuk ve etkili biçimde hazırlamaları ve uyumlarını sağlamaya yönelik “yaz kursları”na katılma olanağı,
- Öğretim yılının başında öğrencileri karşılamaya dönük düzenlemeler yapılmalı, ön-donanımın, zamanı kullanma bilincinin ve çalışma yöntemlerinin kazandırılması
- Ara karne değerlendirmeleri
- Akran desteği ve ağabey/abla uygulamaları,
- Öğrencinin zorlandığı bazı derslerle ilgili uygun çalışma davranışlarını kazanmasına yardımcı olacak bir eğitim desteğinin sağlanması,
- “X soruda X Metodu” türünden rehber kitapçıkların öğrencilerin kullanımına sunulması,

Sonuç olarak; liseden üniversiteye geçişte uyum sorunu yaşayan risk grubu öğrencilerine yardıma yönelik rehberlik ve danışmanlık yaklaşımı olarak, öğrenciye rehberlik edici ve bütünleştirici nitelikteki projesini geliştirmesi üzerinde durulmaktadır.

Proje kavramı, aşağıdaki birçok nedenle, konuda önemli görünmektedir:

- 1) Öğrencinin “projesi”nden sözetmesi, ortam kopukluğunun yaşandığı birinci yıldaki geçiş durumuna bir zaman perspektifi katmak anlamındadır.
- 2) Proje kavramının öğrenciyi motive edici bir yüklemi vardır. Hangi öğrenci başarıma isteği olmadan üniversiteye devam edebilir? Hangi öğrenci, başarılı bir mesleğe geçiş düşlemez ki? Yaşam projesini gerçekleştirmeye çabalamayan öğrenci var mıdır?
- 3) Proje geliştirmek, öğrencinin gerçekleştirmeye karar verdiği eylemlere bir anlam katar ve üniversite çizgisi konusunda sorumluluğunu üstlenmeye yöneltilir.

Fakat, eğer her öğrencinin iyi-kötü bir projesi varsa, neden bazıları üniversitenin başlangıcında başarısız olmaktadır? Burada, projenin dört temel bileşenini hayata geçirmenin kalite ve derecesi önemlidir: Öngörü (anticipation), bütünleşme (integration), eylem (action) ve düzenleme (regulation) (De Ketele, Draime et Voglaire, 1987).

Öngörü; belli bir zaman diliminde, az-çok uzun erimli bir geleceği tahmin edebilmek olarak tanımlanır. Bu gelecek durum, bir varoluş projesi sözkonusu olduğunda, karmaşık ve bütünleyici bir amaç oluşturur. Başarılı öğrenciler, daha geliştirilmiş ve daha çok sayıda öngörüye sahip görünmektedirler. Bu, onların her birinin birçok alan seçeneği karşısında gerçekleştirecekleri seçim için belirgin bir bakışa sahip oldukları anlamını taşımaz. Fakat, her durumda bir öngörüş süreci yaşadıkları, bunun sonucunda, bazılarının geçici olarak belirlediği bir vizyona, diğer bazılarının ise, öğrenim alanının seçimini ve o an için benimsenen davranışları, zamanı geldiğinde daha açık bir vizyona ulaştıracak bekleme pozisyonuna girmesi mümkündür.

Proje geliştirmek, yalnızca şimdiki zamanda varolanlarla (örneğin, bir öğretim elemanının beklenen akademik düzey hakkında yaptığı yorumun dikkate alınması) değil, proje sahibinin geçmiş öyküsüyle ilgili öğeler (örneğin, okul geçmişinden getirdiği güçlü ve zayıf yönlerinin bilgisi ile, belirtilen akademik beklentilerin ve çevrenin sunduğu diğer ipuçlarının ilişkilendirilmesi) ve az-çok yakın bir geleceğin görülebilen öğeleri (örneğin, ortamın sınırlılıklarını öngörerek, bir amacı gerçekleştirmek için biçilen zaman) bütünleştirilmeyi gerektirir. Gerekenleri herşeye rağmen yerine getirmek, meslek projesi vizyonu ile doğrudan değil, başarılı bir yıl hedefini yakalamak için zorunlu aşamalar oluşturduğu içindir (Deneff, 1992)

Başarılı bir projenin hayata geçirilmesi, eylemi de gerektirir. Öğrenim projesini başaran bir öğrenci, eğitsel ve akademik gerekler karşısında, işe girişme alışkanlığı kazanmış olmalıdır. Bu, düzenli, etkin girişimler bütünlüğü (yapılanmış bir eğitsel bağlanma) gösterebilmek ve bundan öte,

farklı, özel, hatta alışılmamış uğraşlar karşısında, etkili bilgiyi aramak, değerlendirmek, böylece en uygun seçimleri yapabilmek ve kararlı eylemleri işe koşmak (sürece ve olguya ilişkin eğitsel bağlanma) demektir.

Öngörme, bütünleşme ve eyleme geçme süreçleri, birbirlerinden bağımsız ve kopuk süreçler değildir. Öğrenci, projesinin amaçlarını, akademik, sosyal ve fizik çevresinin özelliklerine bağlı olarak sürekli biçimde yeniden yapılandırır. Bu nedenle, projesini (akademik, mesleki ve yaşamsal, kişisel projeler paketini) başarmak için düzenleme sürecini işletmesi gerekir.

Bu dört anahtar süreç, üniversitenin ilk yılındaki öğrencilerinin akademik performansları konusunda yapılan araştırmaların ortaya koyduğu karmaşıklık üzerine gözlemlere anlam verme ve vurgulama olanağı sağlamaktadır. Özellikle (ama yalnızca değil) risk grubu olarak dikkat çeken öğrenci grubuna yönelik rehberlik çalışmalarının çerçevesini oluşturur.

Öğrencinin yerine proje oluşturulamayacağı ve bir projenin, öğrencinin yaşamsal ve mesleki projesinden ayrı biçimde ortaya çıkmayacağı bilinerek yapılan rehberlik ve danışmanlık, yararlı hatta bazı durumlarda kaçınılmazdır. Bu girişimlerin, hizmet verilen öğrencinin projesini gerçekleştirme gücüne sahip olduğuna inanan, bunun dışarıdan verilebileceğini düşünmeyen uzman kişiler tarafından yapılması gerekir. Rehberlik çalışmalarlarıyla, öngörü, bütünleşme, eylem ve düzenleme süreçlerini geliştirmeye yönelik uygun ortamın yaratılması ve gereken tekniklerin sunumu yoluyla, mesleki benliğin gerçekleşmesi amaçlanır.

Aşağıda, Avrupalı üniversite öğrencilerine götürülen rehberlik hizmetlerine bir örnek olarak, Fransa örneği tanıtılacaktır.

III. AVRUPA BİRLİĞİ ÜNİVERSİTELERİNDE REHBERLİK ve PSİKOLOJİK DANIŞMANLIK HİZMETLERİNE BİR ÖRNEK: FRANSA

Fransa Üniversitelerinde Rehberlik Servisleri (Service Commun Universitaire d'Accueil, d'Information, d'Orientation et d'Insertion Professionnelle des Etudiants – S.I.O.-), üniversitelere psikolojik danışmanların atanmaya başlamasıyla var olmaya başlamışlardır. Öğrenciye, karşılaştıra, bilgilendirme, yönlendirme ve mesleğe geçiş hizmetleri vermeye yönelik bu merkezler, 1973 yılında ilk 20 pilot üniversitede deneysel olarak hizmete başlatılmışlardır. Yükseköğrenimle, liseler arasında en iyi iletişimin garanti edilmesi düşüncesiyle, zamanın yarısında liselerde çalışmaya yönelik biçimde yapılandırılmışlardır. Bu deneyim 1974-76 yılları arasında tüm üniversitelere yaygınlaştırılmıştır.

Fransa’da farklı sayılarda öğrencisi olan 70 üniversite mevcuttur. 1995 yılı itibarıyla, üniversitelerde toplam 236 psikolojik danışman görev yapmaktadır. Bir üniversitede, öğrenci sayısına göre 1-3 arası psikolojik danışman çalışmaktadır. Ortalama 600 öğrenciye bir danışman düşebilmektedir (Esbroeck, 1995).

Psikolojik danışmanlar, lisans eğitimliler arasından, sınavla seçilir ardından bir yıl boyunca özel bir merkezde eğitilirler. Başlangıçta bu sınavlar yalnızca psikoloji mezunlarına açık iken, ardından tüm lisans mezunlarına (felsefe, sosyoloji, tarih, ekonomi...) genelleştirilmiştir. Son durumda, bu kadro danışman-psikolog şeklinde yeni bir statüye bağlanarak, yeniden psikoloji mezunlarına yönelik hale getirilmiştir.

Rehberlik ve Danışmanlık hizmetleri verilen kitle aşağıdaki çok çeşitli kesimleri kapsamaktadır :

- Lise son sınıf öğrencileri,
- Aileleri ve öğretmenleri,
- Yüksek öğretimde kayıtlı tüm öğrenciler
- İlk işlerini arayan üniversite mezunları.

Lise çıkışlıların, mümkünse, olabildiğince bütünsel bir bakış veya en azından, üniversitenin sunduğu eğitim alanları hakkında bilgi kazanabilmelerine yönelik bilgilendirilmelerini amaçlanır. Öğrencinin kişilik gelişimine, yönelimlerine ve projesine özel bir dikkat yöneltilir. Öğrencinin eğitim yaşamının değişik aşamalarında devreye giren farklı çalışmalar söz konusudur.

Lisenin birinci yılında, “meslek projesine hazırlık” adı altında, eğitim programı içinde veya dışında, modüller halinde düzenlenmiş, eğitsel girişimler yer alır. İkinci yılda, liseli projesi üzerinde düşünmeye yönlendirilir. Üniversiteye geçtiği yıl, bu proje yeniden gözden geçirilir, zira bu geçiş yılı pek çok değişime açıktır. Bu öğrencilere anket, görüşme, ödev çalışmaları ve stajlar yoluyla dış çevreyi tanımalarına ve yönelimlerini irdelemelerine yardımcı olunur. Öğrenciler bu deneyimlerini grupta sunarlar. Bu, geniş gruplarda yönelimini yeniden gözden geçirme çalışmaları çok önemlidir. Fakat, psikolojik danışmanlar bu çalışmayı tüm yeni kayıt olan öğrencilerle yapamamaktan yakınmaktadırlar. Gönüllü öğrenciler veya üniversiteden ayrılmak isteyenlerden oluşan gruplara yetebilmektedirler.

Mart ayı içinde, üniversitenin potansiyel öğrencileri konumundaki lise son sınıf öğrencilerine yönelik “liseliler günü” düzenlenir. Üniversitenin bu “açık kapı” günü, akademik bölgenin tüm liselerine (5 belediye) kampusu ziyaret etme olanağı sağlar. Öğrenciler, onlara kendi konularındaki üniversite eğitimi hakkında gerekli tüm bilgileri verecek olan öğretim elemanları tarafından karşılanırlar.

Üniversitenin Rehberlik Merkezi, öğrencinin eğitsel ve mesleki projesini oluşturması konusunda özellikle sorumlu sınıf öğretmenleri, lisede çalışan psikolojik danışmanlar, okul müdürleri gibi “köprü” kişilerle, teknik nitelikte toplantılar düzenler. Bu toplantılar, üniversite öğrenimi hakkında bazı temel konuların aydınlatılmasına yöneliktir ve üniversitenin diğer öğrenci hizmeti servisleriyle birlikte düzenlenir.

Üniversitede görevli bir psikolojik danışmanın zamanının ¾’ü öğrencilerle bireysel görüşmeye ayrılmıştır. Yüksek öğretime uyum sorunları, kapasitelerini değerlendirmeleri, çalışmalarının organizasyonunda yöntem sorunlarının çözümünde yardım gibi konularda çalışılır. Randevu üzerine, ders, diploma, kariyer seçimine ilişkin ve genellikle kimlik, yaşam seçimleri, karar verme tutumundan kaynaklanan bir sorununu, kaygısını, kararsızlığını açıklamaya gelmiş bir öğrenciyi dinlemeye yaklaşık bir saat ayrılır. Bu çalışma psikolojik danışmanın öncelikli işidir. Eğitsel ve insancıl bir yaklaşım içinde, gencin kendi gelişiminin tek sorumlusu, yöneliminin baş aktörü olarak bir projeye bağlanmasını sağlamak önemlidir. Psikolojik danışmanın eğitiminde bu görüşmelere hazırlık, önemli bir yer tutar.

Psikolojik danışmanın bir diğer önemli görevi, rehberlik merkezinde çalışan ekibin ürettiği bilginin öğrencilere iletilmesidir.

- Öğretim yılı başında, yeni kayıt olan öğrencilerin uyumlarını kolaylaştırmak için, ilk bir hafta boyunca süren, öğretim elemanlarıyla karşılaşma, eğitsel programlar, üniversite ortamının tanıtımı, öğrenciler tarafından organize edilmiş animasyonlardan oluşan karşılama programları düzenlenir.
- Öğrenci, okuduğu üniversitede ve Fransa’daki tüm üniversitelerde mevcut öğrenim programları (her üniversite bir öğrenci broşürü yayımlamaktadır), meslek okulları, meslekler, iş alanları hakkında bilgi alabileceği çeşitli dokümanlar içeren bir salonda oto-dokümantasyon olanağına sahiptir.
- Yabancı ülkelerde eğitim olanakları (genel bilgiler, dil kursları, eğitim programları...) konusunda bilgilendirme yapılır. Öğrencileri, farklı bir kurumda ikinci bir diploma edinmeye teşvik eden “yabancı ülkelerde tamamlayıcı eğitim programları” konusunda bilgilendirme toplantıları düzenlenir.

Üçüncü önemli görev alanı, öğrencilerin meslek yaşamına geçişlerine yardım konusundadır. İstekli öğrencilere iş aramaya hazırlık konusunda duyarlılık modülleri önerilmektedir. Bazı üniversiteler, şirket-üniversite karşılaşmaları düzenlemektedir. Bu konuda oluşturulmuş veri bankalarından yararlanılmaktadır. İş dünyasına ilişkin tutumun, iyimserlik ve gerçekçiliğe dönük olmasına çalışılır.

Fransız Üniversitelerinde Rehberlik ve Danışmanlık Servislerinin (S.I.O.) organize etmesi gereken çalışmaların genel dökümü bu olmakla birlikte, etkinlik yelpazesinin genişliği, hizmet götürülecek öğrenci sayısı, acil konular gibi koşullara göre, etkinlik seçimi yapılmaktadır (Esbroeck, 1995).

Üniversite Rehberlik ve Danışmanlık Servislerinin (S.I.O.) aşağıdaki sorunlara çözüm aradığı belirtilmektedir (Binetti, 1997):

- Nesnellik: Bilgilendirme ve reklam yapma arasındaki sınır pek net değildir. Zira, Fransa üniversitelerinin bütçesi, sahip oldukları öğrenci sayısına göre belirlenmektedir.
- Meslekler üzerine bilgi: İstatistik bilgilerin olduğu gibi alınması yani, güncel durumu yansıtmaması gerekmektedir. Oysa, mesleki açılımları gösteren ciddi veriler pek azdır ve bilgilendirmenin aksesuarını oluşturmaktadır.
- Bilgi toplama: yavaş, sürekli yenilenmesi gerekli ve pahalıdır.
- Zaman ve personel: Geliştirilmek istenen tüm projelerin gerçekleştirilmesinde zorluklar vardır.
- Uzaktan bilgilendirme: Ayrıntılı bilgiler isteyen ve gittikçe artan sayıdaki taleplere daha hızlı ve yaygın karşılık verebilecek güçte internet ulaşımı olanakları geliştirmek gerekmektedir.
- Öğrenciler, Multivizyon dokümantasyonu tercih etmekte, fakat bu yöntem pahalıdır ve çabuk eskimektedir .

Fransız yükseköğretiminde rehberlik ve danışmanlık hizmetleri, bu sorunları aşmaya yönelik çalışmaları sürdürmektedir.

SONUÇ

Avrupa Birliği üniversitelerindeki Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin genel bir betimlemesinin yapıldığı bu çalışma, aşağıdaki sonuçları ortaya çıkarmaktadır.

Avrupa Birliği ülkelerinde yüksek öğretim, çok kültürlü hale gelmiş bulunmaktadır.. Avrupa üniversiteleri, etnik azınlıklar, engelliler, çalışanlar veya uzaktan eğitime kayıtlı olanlar gibi, çeşitli çevrelerden gelen, farklı öğrenci gruplarını bünyesinde barındırmaktadır.. Öğrenci değişim programları, Avrupa ülkeleri arasında önemli ölçüde öğrenci hareketliliğine neden olmaktadır. Ülkeler arası öğrenci değişimi gittikçe artmaktadır Öğrenci niteliğindeki bu değişim ve sayısal artış, üniversitelerde yapısal değişikliklere de yol açmıştır. Üniversiteler daha esnek bir yapılanmaya yönelmiş durumdadır. Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin gelişimine verilen önem, son yıllarda giderek artmıştır.

Avrupa eğitim sisteminde, öğrenciye rehberlik edecek bir proje edinmesi konusunda yardım, rehberlik çalışmalarının çerçevesini oluşturmaktadır. Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin, öğrencinin bireysel yeterlik ve bağımsızlığını geliştirme, böylelikle fırsat eşitliğine yardımcı rolü önemlidir. Öğrencinin eğitsel, mesleki ve yaşam alanlarında projelerini geliştirme gücüne sahip olduğu inancıyla, uygun ortamın yaratılması ve gerekli tekniklerin sunumu yoluyla öğrencinin gelecekte yapacağı geçiş durumunun bilincinde olarak, bu konuda bilgi ve yeterliğini geliştirmesine çalışılır.

Avrupa ülkelerinde, rehberlik hizmetlerinin yüksek öğretime girişten önce, yüksek öğretimin başlangıcında, yüksek öğretim boyunca ve mezuniyet sırasında olmak üzere, geçiş dönemlerinde yardımcı olma işlevi önemlidir. Bir eğitim sisteminden diğerine geçiş dönemlerinde, geniş tabanlı bir yardım hizmetiyle, öğrencinin aşağıdaki sorunlarını aşmasına yardım işlevi ön plandadır:

1. *Öğrenme sürecine ilişkin sorunlar:* Akademik başarı rehberlik hizmetlerinin ilgi odağında yer alan bir konudur. Yüksek öğrenimde öğrenci sayısının gittikçe artması ve ilk yıl öğrencilerinde başarı oranının gittikçe düşmesi karşısında, bu konu daha çok sorgulanmaktadır.

2. *Seçme ve karar verme sorunları:* Yeni çevrenin gerçekleri ve gerekleriyle yüz yüze gelindiği dönemlerde, bu yeni çevrenin gereklerine ve değerlerine uyumlu bir yapı geliştirmeye ilgili çalışmalar önem kazanmakta, seçim yapma süreci üzerinde çalışmaya önem verilmektedir.

3. *Kişiliği sarsan etkilere ilişkin sorunlar:* Gittikçe daha heterojen olan öğrenci kesiminin, üniversite ortamının gereklerine uyum sağlamaları ve uygun bir yaşam ve eğitim projesi geliştirmeleri için, rehberlik servislerinde çok geniş bir yelpazede, çeşitli uygulama ve beceriler yaşama geçirilmektedir.

Avrupa üniversitelerindeki rehberlik ve danışma hizmetlerinin genel betimlemesine ilişkin bu belirlemeler, Türkiye üniversiteleri üzerinde bazı değerlendirilmeler yapmaya yardımcı olabilecek ipuçları sağlamaktadır. Türkiye Üniversitelerinde, Avrupa ülkelerinin çok kültürlü yapısı gözlenmemektedir. Yükseköğretimde, Rehberlik ve Danışma Hizmetlerinin gelişimine verilen önemin de henüz yeterli düzeyde olduğu söylenemez. Rehberlik ve danışmanlık hizmetlerinin, yüksek öğretimin başlangıcında, yüksek öğretim boyunca ve mezuniyet sırasında olmak üzere geçiş dönemlerinde yardımcı olma işlevinin önem kazanması gerekmektedir. Akademik başarının artmasına yönelik çalışmaların artması, öğrencilere geçiş dönemlerinde yardımcı olma, seçim yapma sürecinde öğrencinin yaşam ve eğitim projesi geliştirmesi anlayışının geliştirilmesine ihtiyaç vardır. Avrupa Birliğine uyum sürecine girildiği bu dönemde, Avrupa

üniversitelerinde yapılan rehberlik ve danışmanlık çalışmalarından alınacak örnekler üzerinde düşünmek yararlı olacaktır.

KAYNAKÇA

- A.I.P.U. (1992). Apprendre à l'université : « tete bien faite... tete bien pleine »
Quebec: Université de Laval, Actes du congrès de l'Association
Internationale de Pédagogie Universitaire.
- Binetti, P. (1997). Le besoin d'innovation: du plan formatif au plan professionnel.
Former au changement. În: Van Esbroeck, R., Butcher, V., Broonen, J.P.,
Klaver, A-M. (eds). Decision making for lifelong learning (pp. 128-130).
Brussel: Vubpress.
- Broonen, J.P. (1997). Le conseil psychologique européen du XXIe siècle sera
multiculturel ou ne sera pas. În: Van Esbroeck, R., Butcher, V., Broonen,
J.P., Klaver, A-M. (eds). Decision making for lifelong learning (pp. 128-
130). Brussel: Vubpress.
- Commission Européenne (1995). Livre Blanc sur l'Education et la Formation: Vers
une société cognitive. Bruxelles: Commission Européenne.
- Commission Européenne (1995). Livre vert sur l'Innovation. Bruxelles:
Commission Européenne.
- Commission Européenne (1996). Construire une société de l'information pour tous.
Bruxelles: Commission Européenne.
- Commission des Communautés Européennes: Rapport sur les activités d'orientation
professionnelle dans la Communauté. Bruxelles, C.C.E., 1997.
- De Ketele, J.M. (1995). La transition entre l'enseignement secondaire et l'université:
Bilan d'un ensemble de recherches. În: Une adaptation réussie à
l'enseignement universitaire et la vie active dans le contexte Européen.
Université d'été. 21-26 Aout 1995. pp: 20-24.
- De Ketele, J.M., Draime, J., Voglaire, F. (1983, 1987). Réussir une première
candidature ingénieur. Rapport d'enquête par questionnaire en 1983 et en
1985. Louvain-la-Neuve: Laboratoire de Pédagogie Expérimentale et
Centre Consultatif et d'Orientation pour les Etudes.
- De Ketele, J.M. Draime, J., Lebrun, M., Sole-Tulkens (1992). La réussite-échec en
première année universitaire: Un diagnostic précoce pour une
prévention et une remédiation efficaces. În: A.I.P.U. (1992), 131-143.
- Denef, J.F. (1992). Encadrement spécifique ou réorientation des étudiants de
première candidature en difficulté: Rapport final. Louvain-en-Woluwe:
Rapport FRFC.
- Esbroeck, R. (1995). Adaptation à une vie académique réussie. În : Une adaptation
réussie à l'enseignement universitaire et la vie active dans le contexte
Européen. Université d'été. 21-26 Aout 1995. Pp :7-10.
- Lebrun, M., Lega, J. (1992). Recherche de capacités cognitives de base déterminantes
pour la réussite une première année universitaire en sciences. În : A.I.P.U.
(1992), 248-265.

- Roulin, C. (1997). Passage à l'emploi: Faire decouvrir les compétences transférables acquises durant les études. In: Van Esbroeck, R., Butcher, V., Broonen, J.P., Klaver, A-M. (eds). Decision making for lifelong learning (pp. 128-130). Brussel: Vubpress.
- Sole-Tulkens (1992). Une démarche d'encadrement pédagogique en premiere candidature de sciences humaines. In : A.I.P.U. (1992), 331-344.